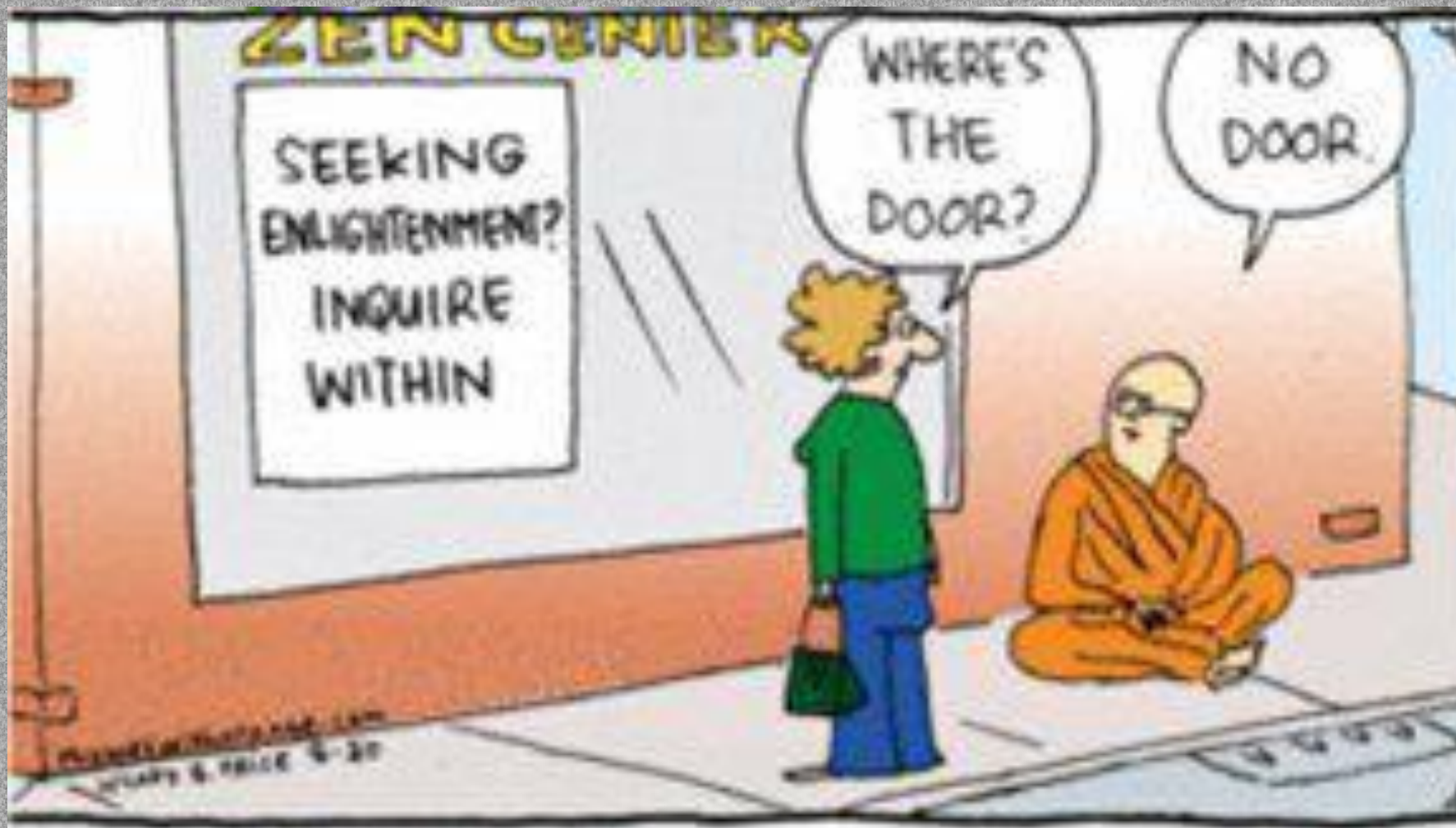

בודהיזם כפילוסופיה

פילוסופיה של השפה

היחס בין שפה למציאות

- 1 - אבידהרמה - אני ?
- 2 - נרג'ונה - מושגים ?
- 3 - טיאנטאי - פרדוקסים

THE 2 TRUTHS

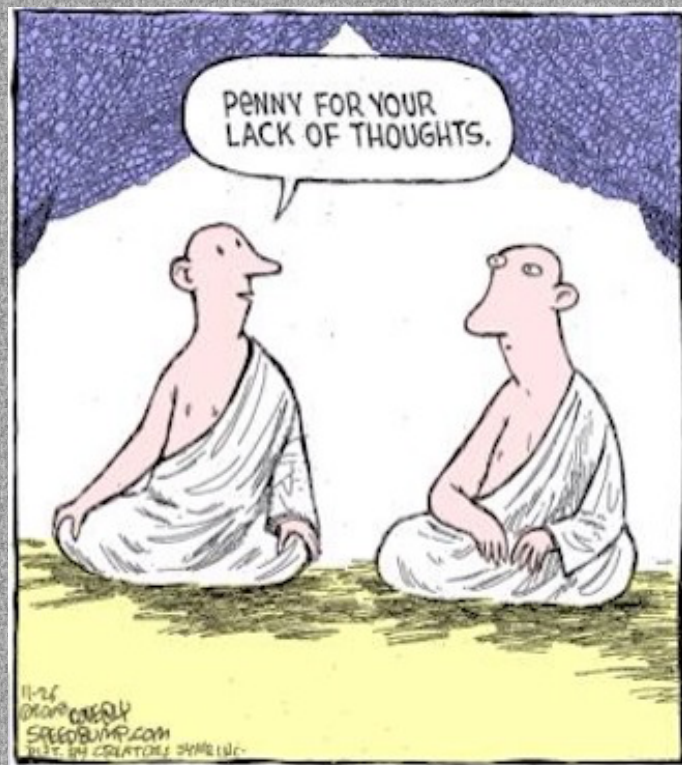

If all of this is empty, neither arising nor ceasing,
Then for you, it follows that the Four Noble Truths do not
exist. If the Four Noble Truths do not exist, then knowledge,
abandonment, Meditation and manifestation will be
completely impossible.

The Buddha's teaching of the Dharma is based on two truths: A truth of worldly convention, and an ultimate truth. Those who do not understand the distinction drawn between these two truths do not understand the Buddha's profound truth. Without a foundation in the conventional truth, the significance of the ultimate cannot be taught. Without understanding the significance of the ultimate, liberation is not achieved.”

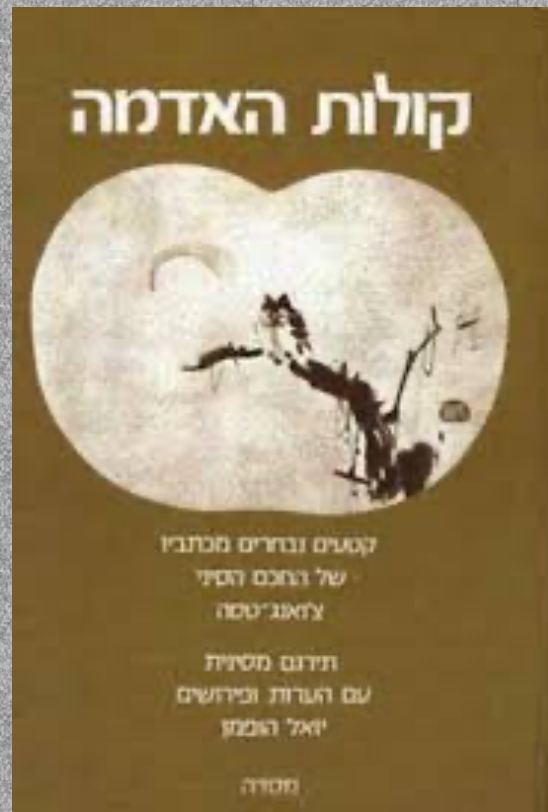
(Nagarjuna, Madhyamika karika,24)

האמת היחסית והאמת המוחלטת תלויות זו בזו - < טענה
יחסית? או מוחלטת?

60. לשכוח את המילים

המיכמורת קיימת עבור הדג. משתפסת את הדג, אתה יכול לשכוח את המיכמורת. המלכודת קיימת עבור הארנבת. משתפסת את הארנבת, אתה יכול לשכוח את המלכודת. מילים קיימות עבור המשמעות, משתפסת את המשמעות, אתה יכול לשכוח את המילים. מי ייתנני אדם ששכח את המילים כדי שאוכל להחליף איתו מילה!

מילים אינן רק נשיבת רוח! מילים אומרות משהו. אך אם מה שהן אומרות איננו מוגדר, האם אומרות הן משהו או אולי אינן אומרות דבר? אתה אומר שמילים שונות מצויץ אפרוחים. האמנם יש הבדל? או אולי אין הבדל? האם ייתכן שה"דרך" (או הממשות) כה אפלה שתכיל בתוכה אמת ושקר? האם ייתכן שהמילים כה עמומות שיש בהן חיוב ושלילה? האם ישנה דרך, והיא איננה? האם ישנן מילים והן אינן תקפות? הבנה מעטה מאפילה את הדרך. הצטעצעות ומליצה מעממות את המילים, כך גם הפולמוס בין האסכולות הפילוסופיות (של קונפוציוס ומוֹ-טְסֶה). על מה שזה אומר "שקר", אומר ההוא "אמת"; על מה שזה אומר "אמת", אומר ההוא "שקר". אם רוצה אתה להבין את האמת שבשקר ואת השקר שבאמת, הוצא את הדברים אל האור.

אין דבר שאיננו "אחר". אין דבר שאיננו "עצמו". את מה שאיננו נראה מנקודת מבטו של האחר, יודע היודע את עצמו. על כן נאמר: "הוא" בא מ"זה", "זה" מקורו ב"הוא". זאת היא התורה האומרת ש"הוא" ו"זה" מולידים אחד את השני. החיים הם במוות, המוות הוא בחיים; האפשרי הוא בבלתי־אפשרי, והבלתי־אפשרי באפשרי; החיוב מקורו בשלילה, השלילה מקורה בחיוב. על כן אין החכם נתפס להבחנות, אלא מאיר את הכול על פי טבעם של הדברים.

...האם ישנם ה"זה" ו"ההוא", או אולי אינם כלל ה"זה" ו"ההוא"? המקום, שבו ה"זה" ו"ההוא" שוב אינם סותרים זה את זה, הוא הציר של הדרך. כאשר אתה מוצא את הציר שבמרכז המעגל — כל הדברים נפגשים. "זה" הוא אינסופי. מה שאיננו "זה" הוא אינסופי. אין טוב מלהוציא את הדברים אל האור.

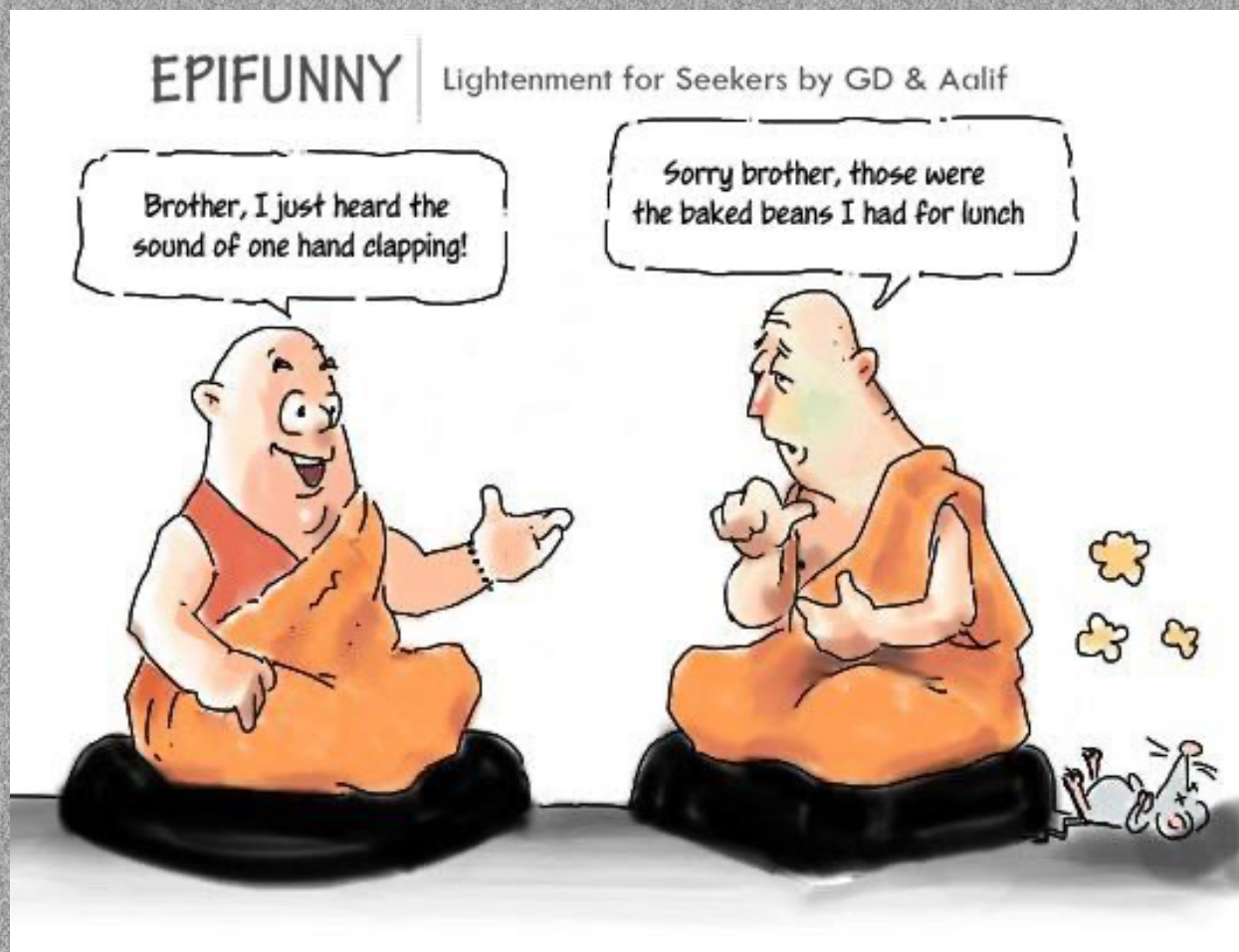
Zen /Chan/זן

Chan 禪 Zen •

Bodhidharma •

• "מסורת מיוחדת מחוץ לכתבי הקודש
לא מבוססת על מילים ואותיות
מצביעה ישירות לתודעה
מגלה את הטבע האמיתי ומשיגה
בודהיות"

Kōan (公案, gōng'àn)

השער ללא מחסום Wumen Huikai (無門慧開; 1183–1260) The Gateless Barrier 無門関

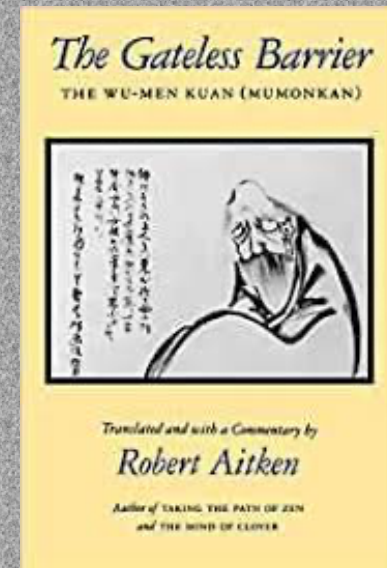
קואנים

- הגישה הלוגית
- הגישה הפרפורמטיבית
- הגישה המיסטית

Silence is the language of god,
all else is poor translation.

— Rumi

מקרה מס 5 - שיאנג-ין על עץ

אמר מאסטר שיאנג-ין: זה דומה לאדם התלוי בשיניו מצמרתו של עץ. ידיו לא אוחזות בענפים ורגליו אינן דורכות על הגזע, למרגלות העץ בא פלוני ושואל: מדוע בא [בודהיזם] מהמערב? אם לא ישיב הוא מטעה את השואל, ואם ישיב [גם אז] יהרס גופו ויאבדו חיינו.

במצב כזה בדיוק, מה היית משיב/ה?

הגישה הלוגית

פרדוקס

דיאליטיזם *Dialetheism*

החוכמה המושלמת היא

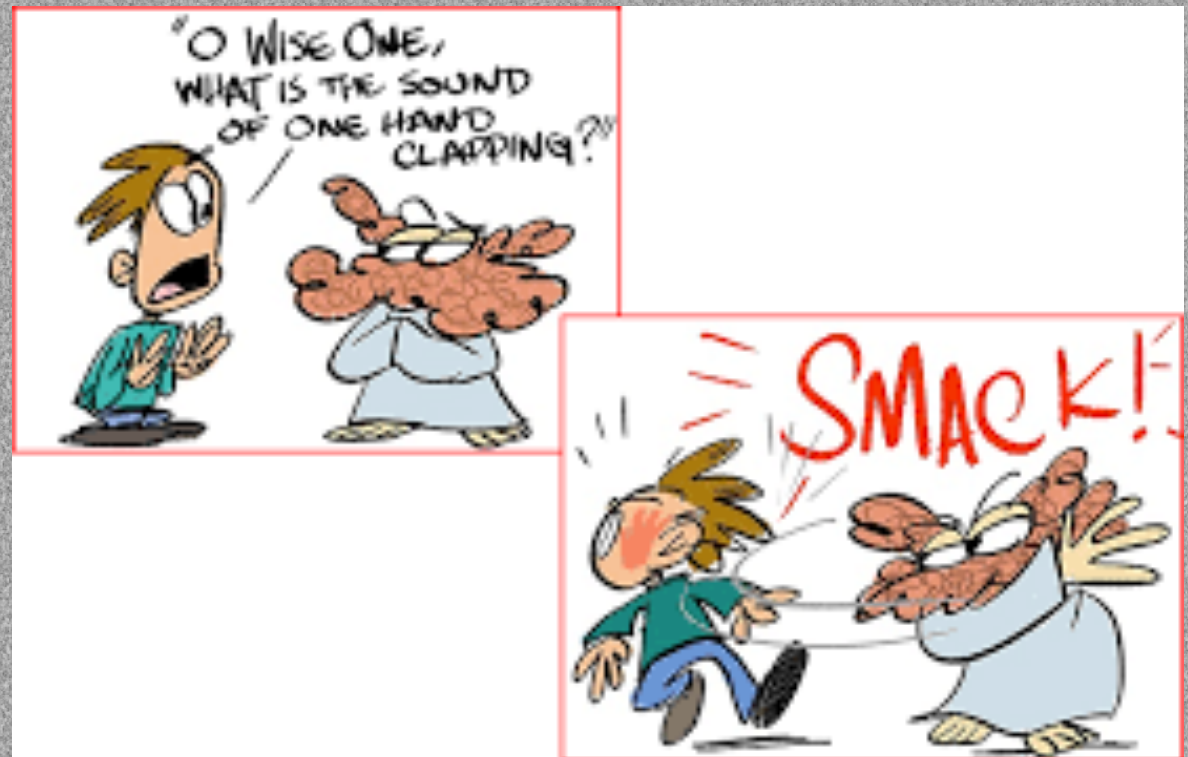
שאין חוכמה מושלמת

וזו החוכמה המושלמת

(פרג'ניהפארמיטה סוטרה)

התעוררות היא בלתי אפשרית

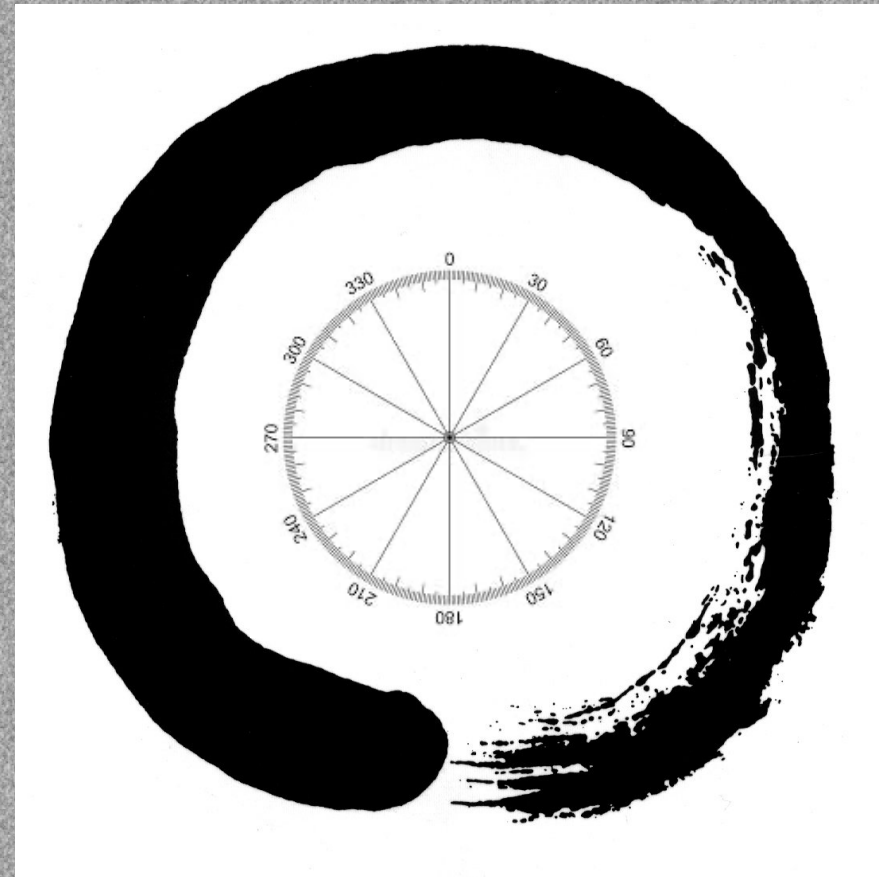
ואף על פי כן היא מושגת

מאסטר הצ'אן צ'ינגיואן ווישין מג'יז'ו עלה למושב הגבוה
ואמר: "לפני שלוש שנים לפני שהנזיר הזקן הזה התחיל
לתרגל צ'אן, ראיתי הרים כהרים ונהרות כנהרות. ואז,
מאוחר יותר, כאשר התייצבתי פנים אל פנים עם מורה
והתקדמתי, ראיתי שהרים אינם הרים, ונהרות אינם
נהרות. אבל עכשיו, כשהגעתי למקום מנוחה, אני שוב
רואה שהרים הם רק הרים, ונהרות הם רק נהרות.
לכולכם, אני שואל, באשר לשלושת דרכי ההבנה הללו,
האם הן זהות או שונות? אם יהיה נזיר או הדיוט ביניכם
שיוכל למצוא דרך לצאת מזה, אני אכיר בכך שהצלחתם
להתייצב מולי פנים אל פנים.

הרים הם הרים
נהרות הם נהרות

אמת יחסית הרים הם הרים - צורה
אמת מוחלטת הרים אינם הרים - ריקות
הרים הם הרים - ריקות = צורה

הרים אינם הרים
נהרות אינם נהרות

一 尋牛

二 見跡

三 見牛

四 得牛

五 牧牛

六 騎牛歸家

七 忘牛
忘人

八 人牛俱忘

九 返本還源

十 入鄺
垂手

昭和辛卯夏
空齋
畫並刻摺

Zhàozhōu Cōngshěn (778–897)

ג'אוג'ו נתקל בנזיר ושאל: "השגת? יש לך את זה?" הנזיר הרים את אגרופו. ג'אוג'ו אמר: "המים רדודים מכדי לעגון כאן סירה". והמשיך לדרכו.

לאחר מכן הוא נתקל בנזיר אחר ושאל: "השגת? יש לך את זה?" גם הנזיר הזה הרים את אגרופו. ג'אוג'ו אמר: "יכול לתת. מסוגל לקחת. מסוגל להרוג. מסוגל להציל." והשתחוה לנזיר.

Wumen Huikai (無門慧開, 1183–1260)

וומן מעיר: שניהם הרימו את אגרופים באופן דומה, אז למה הוא אישר את האחד אבל לא את השני? אמור. רי לי מה הבעיה פה? אם אתה יכול לתת מילה מפנה אחת שתבהיר זאת, תראה. י שללשון של ג'אוז'ו אין עצם בתוכה, פעם אחת עוזרת לאחרים להתרומם, ופעם מפילה אותם, בחופש גדול.

כך או כך, ג'אוז'ו נבדק בעצמו ביסודיות על ידי שני המתבודדים. אם אתה אומר. ת שיש הבדל בהישגים בין שני הנזירים, עדיין אין לך עין לתרגול. אם אתה אומר. ת שאין הבדל בהישגים, עדיין אין לך עין לתרגול.

שני נזירים מגלגלים את התריסים

כשהנזירים התאספו לפני הארוחה להרצאתו, הצביע המאסטר הגדול פאיין על התריסים [של אולם ההרצאות]. לאחר מכן, שני נזירים הלכו יחד וגלגלו את התריסים. פאיין אמר, "לאחד יש את זה, והשני איבד את זה."

וומן מעיר: תגיד.י לי, למי יש את זה ומי איבד את זה? אם תוכל לראות דרך זאת, תביני.י איפה נכשלת.י. עם זאת, הימנע.י מכל שיפוט של רווח או הפסד.

מקרה מס 2 - שועלו של באיג'אנג

כל אימת שהיה המורה המכובד באיג'אנג דורש [בפני תלמידיו] היה זקן אחד נוהג להתלוות אל הנזירים לדהרמה. כאשר התפזרה האסיפה היה גם הזקן עוזב. אולם, יום אחד הזקן לא עזב, שאל המורה [באיג'אנג] מי הוא האיש אשר עומד לפני. השיב הזקן, אנוכי אינני אדם. בעבר [הרחוק], בזמנו של הבודהה קאשייפה התגוררתי על זה ההר. פעם אחת שאל אותי תלמיד: "אדם שהעמיק בתרגול עד מאוד האם הוא שב ונופל [למעגל] סיבה-תוצאה?" אנוכי השבתי: "הוא אינו נופל [למעגל] סיבה-תוצאה. [אשר על כן] נידונתי לחמש מאות מחזורי חיים בגוף של שועל. "כעת, אני מבקש מהמורה המכובד "פסוק מפתח" בעל ערך [שבכוחו] לשחרר את השועל. ואז שאל [הזקן]: "אדם שהעמיק בתרגול עד מאוד האם הוא שב ונופל [למעגל] סיבה-תוצאה?" השיב לו המורה: [הוא] לא מתעלם מסיבה-תוצאה. למשמע המילים הללו זכה הזקן בהתעוררות גדולה. הוא השתחוה ואמר: אנוכי, השתחררתי אך גופת השועל נותרה שוכנת מאחורי ההר. אבקש מכבודו לקבור אותה לפי הנוהג המקובל לנזירים.

המורה הורה לנזיר הראשי לצלצל בפעמון ולהודיע לאסיפה כי לאחר ארוחת [הצהריים] תתקיים הלוויה לנזיר. הנזירים השתוממו, הרי כולם בריאים ואין חולים במרפאה. מה פשר הדבר? לאחר הארוחה המורה הוליך את הנזירים אל סלע גדול מאחורי ההר. [הוא] חפר תחתיו בעזרת מקלו, חשף את נבלת השועל ושרף אותה לפי כללי הטקס. כשהגיע הערב עלה המורה אל מושבו באולם והציג בפני תלמידיו את התגלגלות הדברים [ובקש את תגובתם].

הואנגבו שאל בתגובה: בימי קדם נידון [הזקן] לחמש מאות לידות בגוף של שועל על שענה משפט מפתח מוטעה. [אך] נניח אותו מקרה בדיוק שבו הוא לא טועה, מה אז?

אמר המורה: בוא קרב אלי ואסביר לך. הואנגבו קרב אל המורה וחיבט בו. המורה מחא כף, חייך ואמר: לתומי חשבתי ש[רק] לברברי [בודהיזם] זקן אדום, והנה [לפני] ברברי בעל זקן אדום.

“There is nothing to be attained, and when you see this, you have attained something, both conventionally and ultimately. Everything is left precisely as it was before, and everything has changed, both conventionally and ultimately .”

(Deguchi, Yasuo, Jay L. Garfield, Graham Priest, and Robert H. Sharf. *What Can't be Said: Paradox and Contradiction in East Asian Thought*. Oxford University Press, 2021, 86-87)

הגישה הפרפורמטיבית

Vimalakirti Sutra

Vimalakirti Sutra Ch.9

לאחר שהבודהיסטות השונות הציגו כל אחד את ההסברו,
[וימאלאקירטי] שאל את מאנג'ושרי, "איך הבודהיסטוה נכנסת לשער
הדהרמה של אי-הדואליות?" מנג'ושרי אמר, "כפי שאני מבין זאת, זה
צריך להיות ללא מילים ו ללא הסבר לגבי כל הדהרמה - ללא ביטוי,
ללא תודעה, והתעלות מעל כל השאלות והתשובות. זאת כדי להיכנס
לשער הדהרמה של אי-דואליות."

לאחר מכן שאל מנג'ושרי את וימאלאקירטי, "כל אחד מאיתנו הציג
את הסברו. אדוני, כעת אתה צריך להסביר כיצד הבודהיסטוה
נכנסת לשער הדהרמה של אי הדואליות."

בשלב זה וימאלאקירטי שתק, לא אמר דבר.

מנג'ושרי קרא, "מעולה, מצוין! אפילו לא להיות בעל מילים או דיבור
זו הכניסה האמיתית לשער הדהרמה של אי-דואליות."

Vimalakirti Sutra Ch.2

שאריוטרה אמר, "כמה זמן את שוהה כאן?"

האלה השיבה, "כמה זמן עבר מאז השחרור שלך?"

שאריוטרה שתק ולא ענה.

האלה אמרה, "מה החוכמה הגדולה שלך שאתה שותק?"
תשובה: "אין לדבר על השחרור, ולכן לא ידעתי מה לומר."

האלה אמרה, "דיבור ומילים הם לחלוטין המאפיינים של
השחרור. מדוע? מפני שהשחרור אינו פנימי, לא חיצוני, ולא
ביניהם. הוא אינו מתעלה מעבר למילים."

"לכל הדהרמות יש את המאפיין של השחרור."

מקרה 6 - הבודהה מציג פרח

פעם אחת, עלה הבודהה בפני האסיפה על פסגת הנשרים החזיק בידו פרח והציג אותו לקהל. באותו הרגע, נאלמו דום כל הנאספים. מלבד קשייפה שחיוך דק סדק את שפתיו. אמר הבודהה: אנוכי מחזיק באוצר עין הדהרמה הנכונה. התודעה המופלאה של נירוואנה. הצורה האמיתית נטולת המאפיינים. השער המופלא של התורה, [אשר] אינו נסמך על מילים ומשפטים, העברה נפרדת מחוץ לתורה - [אותה] אני מפקיד בידי מהקאשייפה.

אמר וומן:

גאוטמה זהוב הפנים נוהג ביהירות. הוא מוליך שולל [את שומעיו], [כאותו קצב אשר] תולה [מעל מרכולות] ראש כבש ומוכר בשר כלב. עד כמה שדבריו עשויים [להשמע] נפלאים. אם למשל, באותו זמן כל הנוכחים בקהל היו מחייכים, כיצד היה מעביר את "אוצר עין הדהרמה הנכונה". ואילו קשייאפה לא חיך, מה אז היה על העברת "אוצר עין הדהרמה הנכונה". אם תאמר שיש אוצר עין דהרמה נכונה להעביר, אז הזקן זהוב הפנים הוא רוכל רמאי בשער העיר. אם תאמר שאין מה להעביר, מדוע קשייאפה לבדו אושר.

שיר

אוחז פרח בידו ומציגו, אך זנבו כבר מתגלה

חיוכו של קשייפה, כובל אלים ובני תמותה

מקרה מס 3 - ג'וג'י זוקף אצבע

המורה ג'וג'י, כל אימת שנשאל [אודות תורת הזן], היה פשוט מציג אצבע אחת.

טירון אחד החל נוהג כמותו. כששאל אותו אורח: "מהו עיקר תורתו של מורדך?" היה הנער, גם הוא, זוקף את קצה האצבע.

מששמע על כך [ג'ון-ג'י מייד [נטל] סכין וקיצץ בה את אצבעו [של הנער].

הנער, צרח ובעודו מתייפח מכאב, פנה לברוח.

[ג'ון-ג'י שב וקרא לעברו,

הנער הסב ראשו לאחור, ו[ג'ון-ג'י זקף את אצבעו.

לפתע, חווה הנער התעוררות.

בטרם הלך [ג'ון-ג'י לעולמו, דרש בפני הנזירים לאמור: "את 'הזן של אצבע אחת' קבלתי מ[מורי] טיאן-לונג, כל ימי חיי עשיתי בו שימוש ולא הצלחתי לכלותו." משסיים לומר זאת עבר אל הנירוונה.

אמר וומן:

התתעוררות של ג'ו-ג'י וגם זו של הנער איננה שוכנת בקצה האצבע.

אם תוכל להבין את הדבר לעומקו, אזי טיאן-לונג, ג'ו-ג'י, הנער וגם אתה משופדים על שיפוד אחד.

ג'ו-ג'י שיטה בטיאן-לונג הזקן

בסכין מושחזת בחן את הנער

כפי שהרוח הגדולה (ג'ו-לינג) בהנף יד

ביקע את פסגתו של הר חואה

הגישה המיסטית/פסיכולוגית

Hakuin Ekaku (白隠 慧鶴, 1686 – 1769)

Rinzai Zen

- great doubt
- great death
- great awakening

אם אתה לוקח קואן אחד וחוקר אותו ללא הרף, תמות
רוחך, ורצונך ייהרס. הרי זה כאילו השתרעה לפניך
תהום רחבה וריקה, שבה אין לך מקום להניח את
ידיך ואת רגליך. אתה ניצב בפני המוות ואתה חש
בחוזך כאילו היה אש. ואז, לפתע אתה אחד עם הקואן,
והגוף והרוח נזנחים ... מורה הנותן קואן לתלמידיו
משול למי שרואה עיוור על פי תהום, נוטל את מקלו,
מסובבו עד שמסתחרר ראשו, מניח לו והולך לדרכו.

一軒一ち 金太夫 猫之
るる 先生 王老師

金太夫

מקום	דמויות/טקסטים מרכזיים	אסכולה	תקופה	נושא
הודו הבודהיזם הקדום	ודות אופנישדות	המחשבה ההודית	1500-500 לפנה"ס	רקע
	הבודהה, "הנעת גלגל הדהרמה"	הבודהה ותורתו	500-200 לפנה"ס	4 האמיתות
	"שאלות למלך מילינדה"	אבידהרמה	200 לפנה"ס	מטאפיסיקה
הודו מהאיאנה	נאגרג'ונה, מולה	מאדימיקה	150-250 לספירה	מטאפיסיקה
	ואסובנדו	יוגהצ'ארה	300-400 לספירה	מטאפיסיקה
סין מהאיאנה	סוטרות הלוטוס	טיאנטאי	500 לספירה	אפיסטמולוגיה
	וימאלאקיאטי, השער ללא שער	צ'אן (זן)	800-1200 לספירה	פילוסופיה של השפה
הודו + יפן	דוגן, הנחיות זן	בודהיזם קדום + זן	--	מדיטציה

בודהיזם כפילוסופיה

מדיטציה לפי דוגן

צ'אן (זן) ומדיטציה

Dogen Kigen (1200-1253)

Sōtō School (*Chodong*)

Fukanzazengi

Eiheiji

Shōbōgenzō

מושגי יסוד

הארה ראשונית 始覺

הארה מקורית 本覺

אימון 修 והתעוררות 覺

סאטורי, התעוררות 悟

זאזאן 坐禅 או שיקנטזה 只管打坐

טיפוח ואישור, תרגול והגשמה 修, 証

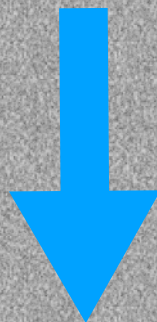

”הבודהיזם האַקְזוֹטְרִי והבודהיזם האַזוֹטְרִי - שניהם
מלמדים שטבע הבודהה מצוי בכל ברואי עולם מלידה.
אם כך, מדוע משותקקים כל הבודהות והבודהיסטוות
להתעוררות ולתובנה? ולמה האימון המפרך הזה?”

[רז (2006), בשינויים קלים]

תרגול והגשמה 証,修

“לכל היצורים החשים יש טבע בודהה”

“כל היצורים החשים הם טבע בודהה”

一切衆生悉有佛性

שאלה: לגבי תרגול זאזן, אדם שעדיין לא הגשים את תורת הבודהה יכול להגיע לכך על ידי בחירה בדרך של זאזן אולם, אם יש מישהו, אשר כבר הבין את התורה הנכונה של הבודהה, מה הוא יכול לצפות להשיג מזאזן.

תשובה: לחשוב על תרגול – והגשמה כשני דברים נפרדים זה מצוי מחוץ לתורת הבודהה. בתורה הבודהיסטית יש זהות בין תרגול והגשמה. אפילו כעת זהו תרגול הגשמה. הבחירה בדרך בלבד על ידי תודעת המתחיל היא כל האישור הבראשיתי. מסיבה זו, גם אם התרגול הוא באמצעות התודעה, עלינו להיזהר מלחפש הגשמה מחוץ לתרגול.

“לאחר שכוונתם... את גופכם, קחו נשימה ונשפו את כל האוויר החוצה, ואז נדנדו את גופכם קלות, ימינה ושמאלה. עכשיו שבו דוממים וחשבו על לא לחשוב. איך חושבים על לא לחשוב? בלא מחשבה. זוהי האמנות הבסיסית של הישיבה במדיטציה.”

[רז (2006,97)]

1. Thinking 思量

noetic attitude: positional (either affirming or negating)

noematic content: conceptualized objects

2. Not-thinking 不思量

noetic attitude: positional (only negating)

noematic content: thinking (as objectified)

3. Without-thinking

noetic attitude: non positional (neither affirming nor negating) 非思量

noematic content: pure presence of things as they are

“Anyone who has developed and cultivated mindfulness of the body has included within himself whatever wholesome states there are that partake of true knowledge” (Ñāṇamoli and Bodhi 1995, 954).

